

Кравченко М.С.Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського
Національної академії наук України

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ, ЩО БРАЛИ УЧАСТЬ У БОЙОВИХ ДІЯХ НА СХОДІ УКРАЇНИ У 2014–2015 РОКАХ

У статті здійснено огляд та аналіз способів класифікації українських добровольчих формувань, які здійснювали інші дослідники; визначено, що запропонована раніше класифікація добровольчих формувань за системою їх підпорядкування є доцільною, утім недостатньою для детального й усебічного дослідження феномена добробатів. Метою розвідки є визначення оптимальних (для детального й усебічного дослідження феномена) критеріїв систематизації українських добровольчих формувань, що брали участь у бойових діях на Сході України у 2014–2015 роках. Методологія дослідження передбачає застосування принципів історизму, цілісності вивчення історичних джерел та об'єктивності, використання методів аналізу й синтезу, класифікації та систематизації. Наукову новизну дослідження зумовлює використання двох нових (таких, які раніше не застосовувалися) критеріїв класифікації українських добровольчих формувань – за чисельністю особового складу й за впливом на формування підрозділів ідеологічних громадсько-політичних структур (громадських організацій, політичних партій тощо). Перспектива подальших досліджень полягає в можливості більш детального й усебічного дослідження явища українських добробатів із використанням класифікації за визначеними вище критеріями. Висновками дослідження є визначення доцільності застосування кількісного критерію класифікації лише в дослідженнях, що стосуються організаційно-правової форми добробатів. Критерій же впливу ідеологічних громадсько-політичних рухів на формування добровольчих підрозділів цілком можна застосовувати більш широко, адже від цього чинника здебільшого залежить формування внутрішнього життя підрозділів, що зумовлює ідеологічні настрої особового складу, що, у свою чергу, коригує рівень мотивації, а також внутрішню структуру й інші внутрішньобатальйонні процеси, від яких багато в чому залежить бойова ефективність підрозділів.

Ключові слова: добровольчий рух, українські добробати, Антитерористична операція на Сході України, батальйон «Азов», батальйон «Айдар».

Постановка проблеми. Одним із ключових чинників, які суттєво вплинули на перебіг вітчизняної історії навесні-влітку 2014 року, були українські добровольчі формування. Вони творилися в умовах, коли державні механізми балансували на грані колапсу, а Революція Гідності дала суттєвий поштовх до розвитку структур громадянського суспільства. Це часто призводило до більш тісного зв'язку добробатів із громадсько-політичними організаціями, ніж із державним механізмом принаймні на першому етапі російсько-української війни (весна 2014 – весна 2015 років).

І хоча в історії ХХ століття цілком можна віднайти цілу низку подібних явищ (українські січові стрільці, вільне козацтво, німецькі фрайкори, фінські шуцкори тощо), але для ХХІ століття подібне є феноменом [1], який потребує детального й усебічного дослідження. Тут варто

зауважити, що мова йде саме про добровольчі формування 2014–2015 років, коли військове протистояння на Сході України перебувало в активній фазі, адже з переходом до протистояння позиційного та відносного устійнення лінії зіткнення став суттєво змінюватися й характер добровольчих формувань. Більша частина з них перетворилася в регулярні підрозділи силових структур, інші – переформатувалися в інший спосіб, але в будь-якому разі втративши попередній набір рис, що робили з добровольчих формувань те унікальне історичне явище, яким були добробати у 2014–2015 роках.

Утім українські добровольчі формування є явищем не тільки унікальним для сьогодення, а й надзвичайно різноманітним у своїх проявах. Тому питання критеріїв класифікації добровольчих формувань є вкрай важливим для детального

й усебічного дослідження цього феномена. Саме це й зумовлює актуальність розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні опубліковано значне число досліджень, що торкаються тематики українських добровольчих формувань 2014–2015 років, утім повноцінну класифікацію добробатів нині здійснювали тільки Ю. Бутусов [2] та Ю. Стасюк [3]. Напрацювання Ю. Бутусова фактично є першою спробою як комплексного дослідження явища добробатів у цілому, так і першою спробою класифікації добровольчих підрозділів. Систематизація добробатів Ю. Стасюком фактично є продовженням лінії, яку напрацював Ю. Бутусов, доповненим значним фактажним матеріалом, але, на жаль, не доповненим новими класифікаційними критеріями. Отже, дослідження як Ю. Бутусова, так і Ю. Стасюка нині потребують як розширення критеріїв класифікації, так і загальної актуалізації з огляду на велику кількість джерел, які стали доступні з моменту проведення їхніх досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення найбільш оптимальних (для детального й усебічного дослідження феномена) критеріїв систематизації українських добровольчих формувань, що брали участь у бойових діях на Сході України у 2014–2015 роках. Для здійснення мети необхідно виконати такі завдання:

1) зробити огляд та аналіз способів класифікації українських добровольчих формувань, які здійснювали інші дослідники, визначити їх недоліки;

2) визначити значимі критерії класифікації українських добровольчих формувань, здійснити класифікацію відповідно до зазначених критеріїв, проаналізувати переваги й недоліки класифікації щодо кожного з критеріїв;

3) зробити висновки щодо доцільності застосування тих чи інших критеріїв для класифікації українських добровольчих формувань у процесі детального й усебічного дослідження цього феномена.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ю. Бутусовим фактично започаткована класифікація українських добровольчих формувань за критерієм належності до певних силових структур. Залежно від системи підпорядкування дослідник поділяє добробати на:

– батальйони територіальної оборони (БТрО), що знаходяться в системі Збройних Сил України (далі – ЗСУ);

– батальйони спеціального призначення в системі органів Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС);

– резервні батальйони Національної гвардії України (далі – НГУ);

– не підпорядкований жодним державним структурам Добровольчий український корпус «Правий сектор» (далі – ДУК) [2].

Такий критерій класифікації дійсно є очевидним, його застосування є цілком обґрунтованим. Утім класифікації добробатів із використанням лише цього критерію для повноцінного дослідження феномена явно недостатньо, адже в межах підпорядкування однієї вертикалі перебували абсолютно різні за чисельністю, форматом добору особового складу, внутрішньою структурою, ідеологічною мотивацією членства підрозділи. Дуже часто формування з різних систем підпорядкування були набагато ближче один до одного, ніж підрозділи з аналогічним підпорядкуванням. Нерідко в добробатах із різних вертикалей можна спостерігати аналогічні явища, не притаманні системі, у підпорядкуванні якої вони знаходилися. Так, традиційний для націоналістів поділ на сотні (замість армійських рот) паралельно існував у батальйонах «Айдар» [4, с. 10] та «Азов» [5, с. 12], хоча перший знаходився в підпорядкуванні ЗСУ, другий – МВС. Отже, детальне дослідження явища українських добровольчих формувань вимагає більш детальної класифікації добробатів, ніж формальна систематизація за критерієм офіційного підпорядкування.

Крім того, з часу дослідження Ю. Бутусова (літо 2014 року) уже минуло достатньо часу, низка добробатів зазнала структурних змін, для дослідників стали доступними нові джерела, тому зазначена класифікація явно застаріла. Кількість добробатів, не підпорядкованих державним структурам, із того часу збільшилася (з'явився батальйон «ОУН», від ДУК відокремилася Українська добровольча армія (УДА)). Деякі батальйони змінили свій статус і підпорядкування (наприклад, добровольчий батальйон «Азов» у підпорядкуванні Головного управління МВС в Київській області спочатку був розширений до однойменного полку з аналогічним підпорядкуванням, а в листопаді 2014 року був підпорядкований НГУ як окремий загін спеціального призначення [6]). Інші були розформовані (як батальйони «Шахтарськ» чи «Торнадо»). Тому здійснена Ю. Бутусовим класифікація добровольчих формувань потребує корекції з огляду на час дослідження. Це частково й зробив Ю. Стасюк у межах свого дисертаційного дослідження [3, с. 246–255]. Як зазначалося вище, він застосував той самий критерій підпорядкованості, який використав до цього

Ю. Бутусов, але здійснив більш детальну систематизацію добровольчих формувань, зібравши значний масив даних і зауваживши мінливість системи підпорядкування. Утім, незважаючи на справді колосальний набір фактологічної інформації, Ю. Стасюк так і не поглибив класифікацію, лишившись у межах єдиного класифікуючого критерію – системи підпорядкування. Крім того, зібрані ним дані не були належним чином перевірені, що в підсумку призвело до низки хибних результатів. Так, у дослідженні в переліку реальних добробатів з'явилося кілька добровольчих формувань [3, с. 254], про заклики до утворення яких були наявні повідомлення в ЗМІ, але які в реальному просторі так ніколи й не були сформовані (батальйон «Крим», батальйон «Україна») [7]. Крім того, на добровольчі підрозділи в Ю. Стасюка перетворилися окремі волонтерські та громадські формування (група «Аеророзвідка», Цивільний корпус «Азов») [8], а партизанські групи («Тіні», «Тесла», «Север»), реальність яких нині є сумнівною [9], були безпележно віднесені до добробатів, що знаходяться поза підпорядкуванням державних структур, хоча, навіть якщо їхня діяльність справді буде підтверджена, партизанські формування варто виокремити в специфічну п'яту групу на додаток до чотирьох, визначених раніше Ю. Бутусовим.

У додатках В, Г, Д, Е дисертаційного дослідження [3, с. 246–255] Ю. Стасюк наводить списки добровольчих формувань із зазначенням у тому числі й орієнтовної чисельності особового складу добробатів. І хоча чисельність у добровольчих формуваннях була досить динамічним показником, а самі таблиці, укладені Ю. Стасюком, містять чимало фактажних помилок і потребують верифікації, зібраного в зазначених таблицях фактажу цілком достатньо для загальної класифікації добровольчих формувань за чисельністю, адже визначені ним кількісні пропорції особового складу між різними добровольчими підрозділами відповідають дійсності станом на певний часовий відрізок (орієнтовно на кінець 2014 року). Отже, можна припустити, що зростання чисельності в попередній період було з орієнтовним збереженням визначених пропорцій. Принаймні щодо окремих підрозділів таке формулювання може бути підтверджене іншими джерелами [2; 4; 5; 6].

Класифікувати добробати за чисельністю станом на кінець 2014 року найбільш доцільно, відштовхуючись від порівняння зі штатною структурою батальйону, яка на момент формування добровольчих підрозділів була спільномірною в

державних силових структурах (штат БТрО в ЗСУ передбачався в 426 осіб, у резервних батальйонах НГУ – 460 осіб, у спецпідрозділах МВС – до 400 осіб) [2]. Таким чином, за чисельністю можна виділити такі групи добровольчих формувань:

- підрозділи рівня, що суттєво перевищує середньостатистичну штатну структуру батальйону (орієнтовно – 700–800 добровольців);

- формування рівня штатного батальйону (орієнтовно – 300–600 добровольців);

- формування рівня штатної роти (орієнтовно – 100–200 добровольців);

- формування рівня штатного взводу (до 70 добровольців).

Користуючись цими критеріями, до категорії, де чисельність добровольців суттєво перевищує штат батальйону, можна віднести тільки 5 підрозділів:

- 2 батальйони територіальної оборони при ЗСУ (24-й «Айдар» і 25-й «Київська Русь»);

- 3 спецпідрозділи в підпорядкуванні обласних управлінь МВС («Азов», «Миротворець» і «Шахтарськ»).

До добровольчих формувань зі штатом, спільномірним із батальйонним (принаймні документарно), варто віднести:

- усі 3 резервні батальйони НГУ («Донбас», «Крук» та ім. Кульчицького);

- 30 батальйонів територіальної оборони ЗСУ;
- 5 спецбатальйонів МВС («Дніпро-1», «Харків-1», «Київ-1», «Київ-2», «Полтава»).

До добровольчих формувань зі штатом ротного рівня варто віднести 28 спецпідрозділів МВС, а підрозділів взводного рівня – 3 спецпідрозділи МВС («Буковина», «Тернопіль», «Вінниця-2»).

Окремо в цій класифікації знаходяться добровольчі формування, які перебувають поза підпорядкуванням державних силових структур, з огляду на той факт, що специфіка їх функціонування суттєво відрізняється від регулярних підрозділів та облік їх кількісних показників украй ускладнений. Чисельність особового складу ДУК Ю. Стасюк оцінює в 1690–2150 добровольців [3, с. 254–255]. Однак, на відміну від інших добровольчих формувань, більшу частину ДУК становили так звані резервні сотні – парамілітарні громадські формування, що дислокувалися поза зоною бойових дій і які складно порівнювати з бойовими підрозділами. Безпосередньо в зоні бойових дій перебували тільки 5-й і 8-й окремі батальйони ДУК, чисельність яких той же дослідник оцінює в 450 і 400 добровольців відповідно [3, с. 254–255]. Утім підтвердженень одночасного

перебування навіть такої кількості добровольців «Правого сектору» на одному терені в зоні військових дій нині немає. Водночас щодо чисельності інших підрозділів проблема верифікації також наявна.

Класифікація за критерієм чисельності має сенс лише в дослідженнях, що стосуються організаційно-правової форми добробатів. Певний сенс має кількісна систематизація й під час оцінки безпосередньої участі добровольчих формувань у бойових діях, але тут ключове значення матиме цілком конкретна чисельність у цілком конкретний момент на цілком конкретному терені, тому узагальнена орієнтовна чисельність штатної структури на певний період у таких дослідженнях недоречна, адже класифікація за чисельністю має визначатися кожного разу окремо.

Інший характер має класифікація добробатів за критерієм впливу на їх (добробатів) формування ідеологічних громадсько-політичних структур. Тут доцільно класифікувати добровольчі підрозділи так:

– підрозділи, засновані й керовані вихідцями з певних організацій з чіткою ідеологічною позицією;

– підрозділи, до формування яких долучилися певні структури з ідеологічним чи громадсько-політичним забарвленням;

– підрозділи, щодо участі у формуванні яких немає відомостей про вплив громадсько-політичних структур.

До першої категорії (добробатів, заснованих і керованих вихідцями з певних організацій з чіткою ідеологічною позицією) можна віднести:

– ДУК, заснований й безпосередньо керований функціонерами політичної партії «Правий сектор» [10];

– УДА, заснована й керована Дмитром Ярошем і його прихильниками, які вийшли зі складу «Правого сектора» у 2015 році, утворивши окремий громадсько-політичний рух «Державницька ініціатива Яроша» [10];

– батальйон «Азов», заснований на базі партизанського загону «Чорний корпус», сформованого членами громадської організації «Патріот України», функціонери якого створили специфічну організаційну структуру батальйону та обійняли ключові командні позиції в підрозділі [6];

– батальйон «ОУН», заснований і керований Київською сотнею ОУН ім. Є. Коновальця, сформованою під час Революції Гідності з членів і прихильників Організації українських націоналістів [11];

– чеченські добровольчі батальйони імені Шейха Мансура та імені Джохара Дудаєва, утворені й керовані міжнародним суспільно-політичним рухом «Вільний Кавказ» [3, с. 254–255];

– добровольча рота «Свята Марія», заснована й керована вихідцями з утвореної під час Революції Гідності сотні Ісуса Христа, яка сформована представниками політичної партії «Братство» [12];

– добровольча рота «Східний корпус», заснована й керована представниками однойменної громадської організації [13];

– добровольча козацька рота спецпризначення ім. Т.Г. Шевченка, заснована й керована Київським козацьким полком ім. Т.Г. Шевченка Бойового українського козацтва (громадською організацією) [14];

– добровольча чота «Карпатська Січ», заснована й керована групою вихідців зі Всеукраїнського об'єднання «Свобода» [11].

До формування окремих добровольчих підрозділів (на рівні комплектування, а не командування чи творення організаційних структур) також долучилися такі громадсько-політичні структури:

– Самооборона Майдану – до формування батальйонів «Чернігів» (конкретно 14 сотня Самооборони «Вільні люди»), «Київ-2» (конкретно «афганська» сотня Самооборони спільно з рухом С14), «Львів» у підпорядкуванні МВС; 4-го БТрО «Прикарпаття» (конкретно самооборонний намет «Коломия»), 24-го БТрО «Айдар», 25-го БТрО «Київська Русь» (конкретно 40 та 42 сотні Самооборони) у складі ЗСУ; 1-й і 2-й резервні батальйони НГУ, які в липні 2014 року були об'єднані в батальйон оперативного призначення імені Кульчицького [3, с. 246–253];

– Добровольчий загін територіальної оборони при Сумському міському військовому комісаріаті – до формування 15-го БТрО «Суми» в складі ЗСУ [3, с. 246];

– Штаб національного захисту Київської області – до формування 11-го БТрО «Київська Русь» у складі ЗСУ [3, с. 246];

– Штаб національного захисту Дніпропетровської обласній місцевий осередок Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» – до формування батальйонів «Дніпро-1», «Луганськ-1» у підпорядкуванні МВС; батальйону «Донбас» у підпорядкуванні НГУ; 20-го БТрО «Дніпропетровськ», 34-го БТрО «Батьківщина», 37-го БТрО, 42-го БТрО «Рух Опору» в складі ЗСУ [3, с. 246–252];

– політична партія «Народний фронт» – до формування батальйонів «Київ-1», «Артемівськ», «Золоті ворота» в підпорядкуванні МВС [3, с. 249–250];

– політична партія УДАР – до формування 4-го БТрО «Закарпаття» в складі ЗСУ [3, с. 246];

– радикальна партія Олега Ляшка – до формування батальйону «Шахтарськ» у підпорядкуванні МВС [3, с. 249–250];

Новокодацька сотня Кодацької паланки Війська Запорізького Низового (громадської організації) – до формування батальйону «Січеслав» у підпорядкуванні МВС [3, с. 249–250].

Щодо участі інших громадсько-політичних структур у формуванні інших добровольчих підрозділів нині відомостей немає.

Класифікація українських добровольчих формувань за критерієм впливу ідеологічних громадсько-політичних структур на їх комплектування й командування є доцільною для дослідження специфіки внутрішньої структури, добору, мотивації й ідеологічних настроїв особового складу та інших процесів, що пов'язані з внутрішнім життям підрозділів. Крім того, такий класифікаційний критерій варто враховувати й при дослідженні феномена добровольчого руху загалом, а також у дослідженнях бойової ефективності підрозділів, адже вони нерідко пов'язані з рівнем мотивації та особливостями особового складу, які зумовлені власне ідеологічною позицією, внутрішньою структурою тощо.

Висновки. Виконавши огляд та аналіз способів класифікації українських добровольчих формувань, які здійснювали інші дослідники (Ю. Бутусов, Ю. Стасюк), визначили, що запро-

понований раніше спосіб класифікації добровольчих формувань за системою їх підпорядкування є обґрунтованим і доцільним, утім недостатнім для детального й усебічного дослідження феномена добробатів. Для вирішення цієї проблеми визначено ще два значимі критерії класифікації – чисельність особового складу та вплив на формування підрозділів ідеологічних громадсько-політичних структур (громадських організацій, політичних партій тощо). Здійснивши класифікацію добробатів, використовуючи зазначені два критерії, проаналізували переваги й недоліки кожного із цих критеріїв. Так, кількісний критерій, який для добровольчих формувань є вкрай динамічним показником, варто застосовувати лише в дослідженнях, що стосуються організаційно-правової форми добробатів. Критерій впливу ідеологічних громадсько-політичних рухів на формування добровольчих підрозділів цілком можна застосовувати більш широко, адже від цього чинника здебільшого залежить формування внутрішнього життя підрозділів, що зумовлює ідеологічні настрої особового складу, що, у свою чергу, коригує рівень мотивації, а також внутрішню структуру й інші внутрішньобатальйонні процеси, від яких багато в чому залежить бойова ефективність підрозділів. Таким чином, для детального й усебічного дослідження українського добровольчого феномена варто зважати на ідеологічний чинник, зумовлений впливом на формування добробатів громадсько-політичними структурами.

Список літератури:

1. Стасюк Ю.М. Українські добровольчі формування як унікальне явище незалежної України. Військово-історичний меридіан : електрон. наук. фаховий журнал. Київ : Нац. музей історії України у Другій світовій війні ; Меморіальний комплекс, Ін-т історії України НАН України, 2018. № 2 (20). С. 17–29.
2. Бутусов Ю. Добровольчі батальйони: структура, страхи, проблеми бойового застосування. Дзеркало тижня. 2014. 29 серпня. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/dobrovolchi-batalyoni-struktura-strahi-problemi-boiovogo-zastosuvannya-.html> (дата звернення: 10.11.2021).
3. Стасюк Ю.М. Українські добровольчі формування: створення та функціонування (2014–2015 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ., 2018. 281 с.
4. Орел І. Хроніка одного батальйону. Харків : Фоліо, 2016. 178 с.
5. Широкинська операція. Спогади учасників наступу / упоряд. О. Кравченко. Київ : Орієнтир, 2021. 200 с.
6. Про Азов. Офіційний сайт полку «Азов». URL: <https://azov.org.ua/pro-nas/> (дата звернення: 10.11.2021).
7. Батальйон Ляшка існує тільки віртуально – батальйон «Азов». Gazeta.ua URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_bataljon-lyashka-isnuye-tilki-virtualno-bataljon-azov/564657 (дата звернення: 10.11.2021).
8. Цивільний фронт. Національний кореспондент. URL: <https://nackor.org/ukr/civil-niy-front> (дата звернення: 10.11.2021).
9. Партизанський загін «Тіні». Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Партизанський_загін_«Тіні» (дата звернення: 10.11.2021).
10. Українська добровольча армія нагадує, що війна триває та запрошує до навчального центру. Дніпроград. URL: https://dniprograd.org/2017/07/16/ukrainska-dobrovolcha-armiya-nagadue-shcho-viyna-trivaє-ta-zapros hue-do-navchalnogo-tsentru_58561 (дата звернення: 10.11.2021).

11. Добровольці легалізуються в Збройних силах України. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26944303.html> (дата звернення: 10.11.2021).

12. В Мариуполі створено батальон «Свята Марія». Gordonua.com. URL: <https://gordonua.com/news/war/v-mariupole-sozdan-batalon-svyataya-mariya-42544.html> (дата звернення: 10.11.2021).

13. В Харкові проводили в зону АТО бойців «Восточного батальона». Gordonua.com. URL: <https://gordonua.com/news/war/v-harkove-provodili-na-front-boycov-vostochnogo-batalona-fotoreportazh-63955.html>? (дата звернення: 10.11.2021).

14. Гасиджак Л., Малород А., Спасиченко О. Київський козацький полк ім. Т.Г. Шевченка (БУК) в АТО. Київ : Вид. Ю. Вольф, 2017. 60 с.

Kravchenko M.S. APPROACHES TO THE CLASSIFICATION OF UKRAINIAN VOLUNTEER FORMATIONS PARTICIPATING IN THE WARFARE IN EASTERN UKRAINE IN 2014–2015

The article reviews and analyzes the methods of classification of Ukrainian volunteer formations carried out by other researchers; It was determined that the previously proposed classification of voluntary formations according to the system of their subordination is expedient, but insufficient for a detailed and comprehensive study of the phenomenon of dobrobats. The aim of the publication is to determine the optimal (for a detailed and comprehensive study of the phenomenon) criteria for the systematization of Ukrainian volunteer formations that participated in hostilities in eastern Ukraine in 2014–2015. The research methodology involves the application of the principles of historicism, the integrity of the study of historical sources and objectivity, the use of methods of analysis and synthesis, classification and systematization. The scientific novelty of the study is determined by the use of two new (those that have not been used before) criteria for classifying Ukrainian voluntary groups – the number of personnel and the impact on the formation of units of ideological socio-political structures (NGOs, political parties, etc.). The prospect of further research is the possibility of a more detailed and comprehensive study of the phenomenon of Ukrainian dobrobats using the classification according to the criteria defined above. The conclusions of the study are to determine the feasibility of applying a quantitative criterion of classification only in studies relating to the organizational and legal form of dobrobats. The criterion of the influence of ideological socio-political movements on the formation of volunteer units can be applied more widely. After all, this factor largely depends on the formation of internal life of units, which determines the ideological mood of personnel, which in turn adjusts the level of motivation, as well as internal structure and other intra-battalion processes, which largely depend on combat effectiveness.

Key words: *volunteer movement, Ukrainian dobrobats, Anti-terrorist operation in Eastern Ukraine, Azov battalion, Aidar battalion.*